

УДК 342.51

В. В. Марченко

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ
ЗАКРІПЛЕННЯ СТАТУСУ ГЛАВИ
УРЯДУ ФРАНЦІЇ**

Анотація. В статті проводиться аналіз правового статусу прем'єр-міністра Франції з урахуванням його ролі у взаємозв'язках як з іншими державними органами, так і дослідженні правових актів, у яких зазначений статус набуває свою конкретизацію.

Ключові слова: форма правління, уряд, компетенція глави уряду.

Аннотация. В статье проводится анализ правового статуса премьер-министра Франции с учетом его роли во взаимосвязях как с другими государственными органами, так и исследовании правовых актов, в которых указанный статус приобретает свою конкретизацию.

Ключевые слова: форма правления, правительство, компетенция главы правительства.

© Марченко В.В., 2010.

Abstract. In the article the analysis of legal status of prime minister of France is conducted taking into account his role in intercommunications as with other public organs, so research of legal acts in which the indicated status acquires the specification.

Key words: form of rule, government, competence of chapter of government.

Ефективне здійснення главою уряду своїх повноважень значною мірою впливає на властивість соціально-політичних, економічних й інших процесів у державі, тому конституційне закріплення статусу такої посадової особи визначає не тільки специфіку розподілу повноважень між гілками влади, але й обумовлює особливості прийняття важливих для держави рішень щодо всіх аспектів життєдіяльності нації.

Не можна не погодитися з думкою відомого російського фахівця в галузі конституційного права Л. М. Ентіна в тому, що конституції зарубіжних держав рідко закріплюють розгорнуті положення, у яких була б закріплена компетенція уряду і його глави, що, на думку автора, пояснюється таким: чим вище значимість державного органу, покликаного проводити в життя політику й забезпечувати захист інтересів держави, тим ширше його дискреційні повноваження й уже конституційне регулювання [3, с. 349].

Зазначене, на нашу думку, свідчить про необхідність проведення аналізу правового статусу глави уряду з урахуванням його ролі як у взаємозв'язках з іншими гілками влади, так і дослідженні органічних законів та інших правових актів, у яких зазначений статус набуває своєї конкретизації.

Розглядаючи правовий статус глави уряду, відзначимо, що ця посада є надзвичайно важливою не тільки залежно від форм правління. Прем'єр-міністр виступає майже єдиним стримуючим фактором виконавчої влади, оскільки глава держави не має повноважень такого порядку, виконуючи символічні повноваження арбітра, гаранта конституції й представника націй у зовнішніх відносинах але й у випадках, коли глава держави має більш широкі повноваження. Так, у Франції глава уряду має значний вплив на суспільні відносини. Незважаючи на той факт, що Президент Французької Республіки головує на засіданнях Ради Міністрів (ст. 9 Конституції Французької Республіки), підписує ордонанси й декрети, розглянуті даним органом (ст. 13 Конституції) [2, С. 56–57] і має ряд інших вагомих важелів у системі державного управління, Прем'єр-міністр має також значні повноваження. Крім розділу III Конституції Французької Республіки, що називається «Уряд» [2, с. 58], правовий статус даної посадової особи закріплений в інших розділах Конституції, а також у ряді інших правових актів. Зокрема, Уряд, діяльністю якого керує призначений Президентом Республіки Прем'єр-міністр, визначає й проводить політику нації (ст. 20 Конституції), відповідає за національну оборону, забезпечує виконання законів (ст. 21) [2, с. 58]. Прем'єр-міністрові згідно зі ст. 39 Конституції належить право законодавчої ініціативи. Він користується правом звернення до Конституційної ради з метою встановлення відповідності проекту, що висується палатами Парламенту, Конституції Французької Республіки. За пропозицією Прем'єр-міністра скликаються позачергові сесії Парламенту (ст. 29 Конституції), більше того, ч. 3 зазначеної статті визначає, що лише Прем'єр-міністр може вимагати скликання нової сесії до

закінчення місяця, що йде за виданням декрету про закриття сесії. Він може також вносити пропозиції щодо продовження строку чергових сесій вищого представницького органа. За пропозицією глави Уряду Франції проводяться закриті засідання палат Парламенту у формі таємного комітету.

Прем'єр-міністр у рамках, визначених Конституцією, здійснює регламентарні повноваження (ст. 21). Зазначене положення є надзвичайно важливим. Хоча закони приймаються парламентом, однак підзаконні акти (декрети й розпорядження міністрів) виходять від уряду, тобто Прем'єр-міністра й міністрів. Щодо цього Конституція 1958 р. містить нововведення. Вона чітко розмежовує сферу застосування закону, тепер обумовлену у відповідності до ст. 34, і сферу адміністративного регулювання усіх питань, не віднесених до законодавчої сфери (ст. 37). У виняткових випадках сфера адміністративного регулювання може бути розширена, якщо парламент доручає уряду протягом обмеженого строку здійснювати шляхом видання ордонансів заходів, що звичайно належать до сфери видання закону (ст. 38) [2, с. 62].

Розглядаючи правовий статус Прем'єр-міністра Французької Республіки, необхідно більш детально зупинитися на положеннях ч. 3 ст. 49 Конституції, відповідно до якої останній може поставити перед Національними зборами питання про довіру уряду у зв'язку з його програмою, загальнополітичною декларацією або у зв'язку з голосуванням по тому чи іншому акту. Законопроект вважається прийнятим, якщо більшість депутатів Національних зборів не проголосують за вотум недовіри. У протилежному випадку Прем'єр-міністр повинен подати Президентові Республіки прохання про відставку свого уряду. Така норма дозволяє уникнути систематичної обструкції щодо дій уряду з боку парламенту. Аналогічна стаття, на нашу думку, могла б бути корисною й для української правової реальності.

Як глава Уряду Прем'єр-міністр займає привілейоване становище щодо інших міністрів і державних секретарів. Крім того, він має у своєму розпорядженні власні адміністративні служби, зокрема Генеральний секретаріат Уряду. Практика V Республіки знає випадки, коли Прем'єр-міністр очолював одночасно те або інше міністерство, однак зазначимо, що в таких випадках йому зазвичай надавав допомогу відповідний державний секретар або вповноважений міністр. Крім того, відомі випадки, коли Прем'єр-міністр одночасно виконував обов'язки мера. Так, А. Жюппе в 1994 році займав посади Прем'єр-міністра Франції й мера Бордо, а Ж. Ширак в 1986-1988 р. був не тільки главою Уряду, але й мером Парижа [4, с. 112].

Узагальнюючи зазначимо, що, по-перше, закріплена в конституції та інших правових актах компетенція глави уряду Франції є досить широкою. Так, він пропонує президентові кандидатури членів Уряду (ст. 8 Конституції) [2, С. 51–80; С. 114–176]. По-друге, глава уряду Франції представляє уряд у відносинах з іншими органами держави. По-третє, Прем'єр-міністрові надано право порушити питання про довіру уряду у вищому представницькому органі (ст. 49 Конституції). По-четверте, він користується правом законодавчої ініціативи. По-п'яте, глава уряду має повноваження щодо позачергового скликання сесії вищого представницького органу (ст. 29 Конституції).

Напівпрезидентська республіка, до якої належить Франція, має свою специфіку головування у Раді Міністрів. Відповідно до ст. 9 Конституції не тільки головує в даному органі Президент [1], але й відповідно до положень ст. 13 Конституції підписує ордонанси й декрети, розглянуті в Раді Міністрів.

Іншою особливістю в правовому статусі глави уряду є правові наслідки винесення вищим представницьким органом вотуму недовіри уряду. Конституція Французької Республіки у ст.50 визначає, що у випадку, коли Національні збори прийняли резолюцію осуду або не схвалили програму діяльності, або загальнополітичну декларацію Уряду, то Прем'єр-міністр повинен вручити Президентові Республіки заяву про відставку.

Зазначене, на нашу думку, свідчить про певне послаблення позиції Національних зборів Франції щодо відставки Уряду.

Необхідно також зазначити, що на домінуючу роль глави уряду впливають і політичні умови, причому як позитивно, так і негативно. У першому випадку главою вищого органу виконавчої влади звичайно стає лідер політичної більшості в парламенті. Він звичайно є лідером як у своїй партії, так і в уряді. В іншому випадку, навпаки, єдність в уряді відсутня, якщо його глава представляє коаліцію або роздроблену партію. В результаті ускладнюється прийняття злагодженої політики й рішень, що, безсумнівно, позначається на авторитеті глави уряду й ефективності функціонування всієї політичної системи.

Література

1. Конституция Королевства Испания // Бібліотека Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rada.gov.ua/LIBRARY/catalog/law/ispan_constitut.html.
2. Конституция Французской Республики // Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский Союз, Соедин. Штаты Америки, Япония, Индия : учеб. пособие /сост. В.В. Маклаков. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – С. 56–57;
3. Конституционное право зарубежных стран / Под общ. ред. М.В. Баглая, Ю.И. Лейбо, Л.М. Энтина. – М. : Норма, 2005. – С. 349;
4. Billot B. D'un Chirac l'autre. – Paris : Éditions Bernard de Fallois, 2005. – 558 p. – С. 112.